บทบาททางการเมืองของพระร่วงในฐานะวีรบุรุษในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทย มอญ และเขมร

รองศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ นำเจริญ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์มนฤทัย ไชยวิเศษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทคัดย่อ

พระร่วงเป็นนิทานหรือตำนานที่มีการบอกเล่าอย่างสืบเนื่อง โดยศูนย์กลางของการบอกเล่าอยู่ที่สุโขทัย และอาณาจักรที่อยู่รอบข้าง บทบาทของพระร่วงที่ปรากฏในดินแดนแต่ละแห่งแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเรื่องเล่าที่ถูกสร้างขึ้นนั้นตอบสนองต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้บอกเล่าอย่างไร การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาททางการเมืองของพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนไทย มอญ และเขมร ผลการศึกษาพบว่าพระร่วงเป็นวีรบุรุษที่ถูกนำมาใช้บอกเล่าเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ที่บอกเล่าอยู่เสมอ

บทนำ

นิทานหรือตำนาน เป็นรูปแบบหนึ่งของการเล่าเรื่องที่ปรากฏอยู่ในทุกชนชาติ เรื่องเล่าเหล่านี้มักแฝงกรอบความคิดเกี่ยวกับอุดมคติบางอย่างของสังคมที่ได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินชีวิต แต่เนื่องจากอุดมคติมีความหมายในเชิงนามธรรมค่อนข้างสูง ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงมักจำลองอุดมคติดังกล่าวมาอยู่ในรูปเรื่องราวของบุคคลเพื่อให้ง่ายแก่การบอกเล่าและสืบทอด ดังนั้นตำนานหรือนิทานส่วนหนึ่งจึงมักสร้างบุคคลอันเป็นสัญลักษณ์ของอุดมคติขึ้น โดยที่บุคคลดังกล่าวนี้อาจเคยมีหรือไม่เคยมีชีวิตอยู่จริงในประวัติศาสตร์ก็ได้ เราเรียกบุคคลลักษณะนี้ว่า “วีรบุรุษ” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544, น.1-3)

ในแต่ละกลุ่มคน แต่ละยุคสมัย จะมีวีรบุรุษของกลุ่มตนที่ถูกสร้างขึ้น วีรบุรุษบางคนอาจมีความยิ่งใหญ่เนื่องจากเป็นตัวแทนของกรอบทางความคิดหรืออุดมการณ์อย่างหนึ่งของชนกลุ่มหนึ่ง แต่เมื่อเปลี่ยนพื้นที่หรือเปลี่ยนกาลเวลาของการบอกเล่าวีรบุรุษผู้นั้นอาจกลายเป็นผู้ร้ายหรือไม่มีลักษณะน่ายกย่องอีกต่อไป เช่น กรณีท้าวอนุวงศ์ซึ่งอาจอยู่ในฐานะวีรบุรุษของชนชาติลาวแต่กลับอยู่ในฐานะกบฏของรัฐไทย เป็นต้น เนื่องจากเรื่องเล่าของแต่ละกลุ่มชน ต่างเป็นไปเพื่อรับใช้กรอบทางความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของผู้บอกเล่า ดังนั้น ผู้มีอำนาจในแต่ละกลุ่มคนจึงพยายามผลิตเรื่องเล่าหรือวีรบุรุษอันเป็นตัวแทนกรอบความคิดของตนเองเข้าต่อสู้

เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของพลเมือง เรื่องเล่าใดสามารถสถาปนาตัวเองให้ได้รับการยอมรับได้มากกว่า ผู้มีอำนาจในการผลิตเรื่องเล่าดังกล่าวนั้น ย่อมจะได้รับการสถาปนาอำนาจทางการเมืองขึ้นมาด้วย

นิทานหรือตำนานที่บอกเล่าเกี่ยวกับวีรบุรุษของกลุ่มคนต่างๆ ในบ้านเมืองแถบลุ่มแม่น้ำโขงมีอยู่จำนวนมากแต่มีวีรบุรุษไม่มากนักที่จะได้รับการบอกเล่าข้ามกลุ่มชาติพันธุ์เช่น พระญาเจือง แถน โดยหนึ่งในวีรบุรุษที่ยิ่งใหญ่ซึ่งได้รับการบันทึกในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของคนหลายกลุ่มก็คือ พระร่วง

พระร่วงเป็นพระนามของพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งแห่งอาณาจักรสุโขทัย เป็นผู้มีบุญญาธิการสูงมาก มีวาจาสิทธิ์ตรัสสิ่งใดสิ่งนั้นก็เป็นจริง เป็นที่เคารพรักใคร่ของชาวบ้าน เรื่องพระร่วงเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย และมีการถ่ายทอดกันอย่างต่อเนื่องยาวนานที่สุดอีกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ดี แม้ศูนย์กลางการเล่าเรื่องพระร่วงจะอยู่ที่อาณาจักรสุโขทัย แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์เก่าแก่ที่สุดที่มีการกล่าวถึงพระร่วงเท่าที่ตรวจสอบพบกลับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา (ดังจะได้กล่าวต่อไป) ในบทความนี้จะได้สำรวจตัวบทเรื่องพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยและบ้านเมืองโดยรอบ

พระร่วงในนิทานพื้นบ้านสุโขทัย

แม้อาณาจักรสุโขทัยจะเป็นศูนย์กลางของเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระร่วง แต่จากการศึกษากลับไม่พบพระนามของพระร่วงในศิลาจารึกของอาณาจักรสุโขทัยเลย ทั้งนี้ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม สันนิษฐานว่าอาจเนื่องจากคำว่าพระร่วงเป็นคำที่ชาวบ้านเรียกไม่ใช่เป็นพระนามที่แท้จริงหรือพระนามในสุพรรณบัฏของกษัตริย์องค์ใดองค์หนึ่ง และคำว่าพระร่วงนี้เป็นคำที่ชาวต่างเมืองเรียก และมานิยมเรียกในสมัยอยุธยา ดังนั้นจึงทำให้คำว่าพระร่วงไม่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก (ศรีศักดิ์วัลลิโภดม, 2524, น. 56-59) อย่างไรก็ดี ตัวบทเกี่ยวกับพระร่วงกลับมีการบอกเล่ากันมากในรูปของนิทานมุขปาฐะหรือนิทานพื้นบ้าน

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับพระร่วงในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านมาจากงานวิจัย 4 ฉบับด้วยกัน ได้แก่

1. ประจักษ์ สายแสง. (2516).วรรณกรรมจากตำบลศรีคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, วิทยาลัยการศึกษาพิษณุโลก, คณะศึกษาศาสตร์.

2. นคร พันธุ์ณรงค์. (2522).นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณโดยรอบ. พิษณุโลก: ศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัดสำเนา)
3. วิเชียร ณ นคร. (2531).การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.
4. อัศวิน ถาวรศักดิ์. (2551). วิเคราะห์คุณธรรมของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจากนิทานและตำนานพื้นบ้านจังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.

งานวิจัยทั้ง 4 ฉบับ จะรวบรวมนิทานพื้นบ้านจากชาวบ้านโดยตรง โดยผู้วิจัยแต่ละเรื่อง จะลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน และถอดนิทานเหล่านี้จากการเล่าของชาวบ้านเป็นบทบันทึกแบบคำต่อคำ การศึกษาครั้งนี้จึงศึกษานิทานที่ปรากฏในงานวิจัยเหล่านี้ในฐานะของเอกสารชั้นต้น

จากการศึกษางานวิจัยทั้ง 4 ฉบับ พบว่ามีนิทานพื้นบ้านที่เกี่ยวกับพระร่วงจำนวนทั้งหมด 42 เรื่อง เมื่อแยกตามเนื้อหาของกลุ่มประเภทนิทาน พบว่าสามารถแยกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่

1. นิทานวีรบุรุษ กล่าวถึงการผจญภัยของตัวละครในเรื่อง โดยมีแก่นหลักอยู่ที่อิทธิปาฏิหาริย์ของพระร่วง บางเรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพระร่วงโดยตรง แต่บางเรื่องเป็นเรื่องที่มีการอ้างอิงถึงพระร่วง
2. นิทานประจำถิ่น มุ่งอธิบายความเป็นมาของท้องถิ่น โดยอ้างอิงสถานที่ในท้องถิ่นจริง โบราณสถานจริง หรือมีหลักฐานเป็นสิ่งสำคัญของท้องถิ่นนั้นๆ จริง
3. นิทานอธิบายเหตุ มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ อธิบายสาเหตุว่าเพราะอะไร พืช สิ่งของ หรือสัตว์บางชนิดจึงมีรูปร่างหรือมีลักษณะอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คำอธิบายในนิทานกลุ่มนี้มักจะเชื่อมโยงไปถึงวาจาสิทธิ์ของพระร่วงเสมอ
4. นิทานสอนใจ นิทานในกลุ่มนี้ มุ่งเล่าเรื่องที่แทรกคติสอนใจ โดยจะมีเนื้อหาที่อ้างอิงถึงพระร่วง

จากการศึกษาพบว่า นิทานพื้นบ้านที่มีการบอกเล่ากันมากที่สุดคือนิทานประจำถิ่น รองลงมาคือนิทานวีรบุรุษ รองลงมาอีกคือนิทานอธิบายเหตุ และน้อยที่สุดคือนิทานสอนใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากการบอกเล่านิทานนั้น ชาวบ้านต้องการสื่อสารถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด เรื่องอะไรก็ตามที่ยิ่งอยู่ไกลตัวออกไป ก็จะยิ่งมีการสื่อสารที่น้อยลง ดังจะเห็นได้ว่านิทานประจำถิ่นซึ่งใช้อธิบายที่มาหรือความสำคัญของสถานที่ในท้องถิ่นของตนเองนั้นจะได้รับการบอกเล่ามากที่สุด เมื่อฟังนิทานแล้วจะทำให้เข้าใจว่าทำไมพระปรางค์บางแห่งในศรีสัชนาลัยจึงยอดด้วน ทำไมพื้นที่บางตำบลจึงแล้งน้ำ หรือสร้างห้องมากกว่า 2 ห้องไม่ได้ ถนนพระร่วงเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นคำอธิบายเรื่องที่อยู่แวดล้อมใกล้ชิดกับตัวของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนนิทานวีรบุรุษนั้น เนื้อหาของนิทานจะเน้นที่อิทธิปาฏิหาริย์ของพระร่วง ซึ่งสามารถกระทำในสิ่งที่ฝืนต่อธรรมชาติซึ่งคนธรรมดาทำไม่ได้ โดยไม่นิยมที่จะโยงให้เห็นว่าเหตุใดพระร่วงจึงทำในสิ่งนั้นได้ รวมทั้งไม่นิยมที่จะสร้างกรอบพันธะผูกพันด้วยว่า เมื่อพระร่วงมีอำนาจดังกล่าวนั้นแล้ว พระร่วงจะต้องทำอะไรต่อไป อำนาจของพระร่วงเป็นอำนาจที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเองอยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ทั้งบางครั้งพระร่วงยังอาจกระทำในสิ่งที่ท้าทายกรอบทางสังคมอีกด้วย เช่น เมื่อพระร่วงไม่พอใจคนเพียงบางคน ก็สามารถสาปให้หมู่บ้านแห่งนั้นแล้งน้ำไปทั้งหมู่บ้าน โดยไม่สนใจว่าจะทำให้ลูกเล็กเด็กแดง หรือคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเดือดร้อนอย่างไรไปด้วย หรือการที่พระร่วงโกรธที่พระลือสร้างเจดีย์ได้สูงกว่าพระร่วงถึงกับเตะยอดเจดีย์จนกระเด็นไปตกที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ทั้งนี้สอดคล้อง กับที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เคยวิเคราะห์ไว้ว่า ในจารีตวีรบุรุษของประชาชนนั้น วีรกรรมหรือการกระทำของวีรบุรุษจะมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของวีรบุรุษนั้นเอง กล่าวคือ บุคคลผู้นั้นเป็นอย่างไรจะได้รับการกล่าวถึงมากกว่าบุคคลผู้นั้นได้ทำอะไร การกระทำของวีรบุรุษในทัศนะของจารีตนี้อาจไม่ได้มุ่งให้เป็นประโยชน์แก่สังคมทั้งหมดก็ได้ วีรบุรุษของประชาชนเป็นคนพิเศษ และความพิเศษนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะได้ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ แต่เพราะเขาเป็นคนพิเศษที่ไม่เหมือนคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวีรบุรุษของประชาชนมักจะมีการกระทำที่นอกรีตนอกรอยอยู่เสมอ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544, น. 11) ดังนั้น ความเป็นวีรบุรุษในจารีตของชาวบ้านนั้น จึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ เรียกว่า “อาณาบารมี” คือลักษณะเฉพาะที่พิเศษของบุคคลซึ่งจะถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ยาก และด้วยอาณาบารมีนี้เอง ที่ทำให้วีรบุรุษของชาวบ้านดำรงอยู่

ในฐานะของผีหรือเจ้าที่ประจำถิ่น มากกว่าการแสดงบทบาทซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป เหมือนวีรบุรุษของรัฐชาติ หรือวีรบุรุษทางศาสนา ซึ่งมักมีหน้าที่ผูกพันอยู่กับการขยายดินแดน กู้เอกราช หรือกระทั่งการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัวออกไป

สำหรับนิทานอธิบายเหตุ จะมีความหมายคล้ายกับนิทานประจำถิ่น คือ การอธิบายลักษณะของสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวันว่าเหตุใดสิ่งนั้นจึงเป็นเช่นนั้น แต่สิ่งที่แตกต่างคือ นิทานอธิบายเหตุจะมีลักษณะที่เป็นสากลมากกว่า เนื่องจากสิ่งที่ถูกอธิบายนั้น จะไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถพบเจอได้เฉพาะในท้องถิ่นของตนเองเท่านั้น แต่ไม่ว่าจะไปท้องถิ่นไหน ก็จะพบกับสิ่งดังกล่าวนั้นภายใต้คำอธิบายเดียวกันได้ด้วย เช่น คำอธิบายว่าเหตุใดปลาบางประเภทจึงสามารถมองเห็นก้างปลาได้ ทำไมต้นไม้บางชนิดจึงมีกลิ่นเหม็น ทำไมผลไม้บางชนิดจึงมีเมล็ดอยู่นอกผล หรือทำไมกวางจึงไม่มีดี เช่นนี้เป็นต้น แม้นิทานอธิบายเหตุจะใกล้ชิดกับชาวบ้าน แต่ก็เป็นการอธิบายในสิ่งที่มีความเป็นสากล และห่างไกลจากลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของชาวบ้านมากขึ้น

ส่วนนิทานสอนใจนั้น จะพบว่ามีอยู่น้อยที่สุด เนื่องจากนิทานพื้นบ้านไม่ได้มีพันธะผูกพันที่จะต้องมีคำสอน ซึ่งต่างกับนิทานชาดก ที่มีพันธะจะต้องสอนธรรมให้แก่ชาวบ้าน นิทานชาวบ้านจะเน้นในเรื่องของการอธิบายความผูกพันระหว่างตัวเองกับท้องถิ่น เพื่อสร้างความหมายในการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาและที่กำลังจะดำเนินต่อไป มากกว่าการนำกรอบจากภายนอกเข้ามาเพื่อดัดแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะตามธรรมชาติที่เป็นอยู่

ตัวบทเรื่องพระร่วงที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของสุโขทัย จึงมีความหลากหลายและมีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง

พระร่วงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของล้านนา

จากการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของล้านนาและบริเวณใกล้เคียง พบตัวบทเรื่องพระร่วงปรากฏอยู่ในหลักฐานสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ จารึกและตำนาน

สำหรับจารึกของอาณาจักรล้านนาและบริเวณใกล้เคียงนั้น จากการศึกษาพบจารึกอย่างน้อย 8 หลักที่ปรากฏตัวบทเกี่ยวกับพระร่วงดังแสดงรายชื่อจารึกได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อจารึกที่ปรากฏชื่อพระร่วง

ที่	ชื่อจารึก	พบในจังหวัด	ทะเบียนวัตถุ	ปี พ.ศ. ที่จารึก
1	จารึกวัดเก้ายอด	พะเยา	ลพ. 27	1955
2	จารึกวัดป่ารวก	เชียงราย	ลพ. 28	2028
3	จารึกเจ้าสี่หมื่นพยาว (วัดลี)	พะเยา	พย. 27	2038
4	จารึกลาวงำเมืองและพญาร่วง	พะเยา	พย. 54	2041
5	จารึกวัดพญาร่วง	พะเยา	พย. 9	2042
6	ศิลาจารึกวัดศรีอุโมงค์คำ	พะเยา	พย. 10	2046
7	จารึกบนฐานพระอิศวร	กำแพงเพชร	กพ. 2	2053
8	ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น	เชียงใหม่	ชม. 1	2124

จากการศึกษาจารึกทั้ง 8 หลัก พบว่าจารึกเก่าแก่ที่สุดซึ่งมีตัวบทเกี่ยวกับพระร่วง ได้แก่ จารึกวัดเก้ายอด ซึ่งถูกสร้างขึ้นในเมืองพะเยา เมื่อปี พ.ศ. 1955 โดยเรียกชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่งว่า “บ้านพระญาร่วง” ไปจนถึงจารึกหลักสุดท้ายเท่าที่ตรวจสอบพบ คือจารึกวัดเชียงมั่น สร้างขึ้นในเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2124 ซึ่งเป็นสมัยที่อาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จารึกทั้ง 8 หลักนี้ มีประเด็นที่น่าสังเกต คือ การพยายามผูกโยงบทบาทของพระมหากษัตริย์ต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากจารึกวัดป่ารวก จารึกเจ้าสี่หมื่นพยาว (วัดลี) จารึกวัดพญาร่วง (ด้านที่ 2) และศิลาจารึกวัดศรีอุโมงคำ จารึกทั้ง 4 หลักนี้ กล่าวถึงการทำบุญ การบริจาคทานต่าง ๆ โดยมีเจ้าอาวาส “วัดพญาร่วง” มาเป็นสักขีพยาน ประเด็นที่น่าสังเกตก็คือ การเอ่ยนาม “วัดพญาร่วง” ไม่ได้มีความหมายถึงเพียงชื่อวัดแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีความหมายที่ซ้อนลงไปอีก กล่าวคือ “วัดพญาร่วง” เป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระร่วง ดังนั้นการเป็นสักขีพยานของเจ้าอาวาสต่อการทำบุญต่าง ๆ จึงถูกซ้อนความหมายด้วยภาพของบทบาทพระมหากษัตริย์ที่สร้างวัดแห่งนี้ขึ้นว่าเป็นไปเพื่ออุปถัมภ์ให้พระในวัดดังกล่าวนี้สามารถปฏิบัติหน้าที่สืบสานพระพุทธศาสนาต่อไป กล่าวคือเป็นการแสดงหน้าที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนานั่นเอง ข้อน่าสังเกตประการต่อมาคือ จารึกเหล่านี้มักอ้างพระร่วงเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมือง เช่น ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น จะอ้างถึงพระร่วงในฐานะของกษัตริย์ต่างแดนที่เป็นประจักษ์พยานในการรับรองฐานะของเมืองเชียงใหม่

สำหรับหลักฐานประเภทตำนานจากการศึกษาพบว่ามีตำนานที่ปรากฏตัวบทเรื่องพระร่วงอย่างน้อย 10 เรื่อง แสดงได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อตำนานที่ปรากฏตัวบทเกี่ยวกับพระร่วง

ที่	หลักฐาน	ความเป็นมา
1	นิทานพระพุทธสิหิงค์	พระโพธิรังษีแต่งไว้เป็นภาษาบาลี เมื่อประมาณ พ.ศ. 1945-1985 ต่อมาพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์เปรียญ) เมื่อครั้งเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ ได้แปลออกเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2449 ต่อมา ร.ต.ท.แสง มนวิทูร แปลใหม่ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2506
2	ชินกาลมาลีปกรณ์	พระรัตนปัญญาเถระแต่งเป็นภาษาบาลี เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2060-2071 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ราชบัณฑิต 5 ท่าน ช่วยกันแปลเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2337 ใช้ชื่อว่า “ชินกาลมาลินี” ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 กรมศิลปากรได้มอบหมายให้ ร.ต.ท.แสง มนวิทูร แปลใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “ชินกาลมาลีปกรณ์”
3	ตำนานราชวงสาพื้นเมืองเชียงใหม่	แต่งขึ้นโดยพระยาสิทธิวิสุทธมงคล เมื่อปี พ.ศ. 2329 ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2518
4	ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่	ต้นฉบับเป็นอักษรไทยยวน จารลงใบลาน 8 ผูกจบ เมื่อ พ.ศ. 2370 ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2514 ต่อมาศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ได้มีการตรวจสอบชำระต้นฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2538 เพื่อร่วมสมโภชเมืองเชียงใหม่ในวาระที่มีอายุครบ 700 ปี
5	พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน	ไม่ทราบผู้แต่งและปีที่แต่ง สันนิษฐานว่าต้นฉบับแต่งขึ้นนานแล้ว และมีการแต่งเพิ่มเติมในสมัยรัชกาลที่ 5
6	ตำนานมังราย เชียงใหม่เชียงตุง	ต้นฉบับจารลงใบลาน ความยาว 46 หน้าลาน โดยใช้อักษรธรรมล้านนา ไม่ทราบผู้แต่ง และปีที่แต่ง แต่ในต้นฉบับเขียนว่า “พิทธาขนาน” เป็นผู้คัดลอกลงในลาน พ.ศ. 2421 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ต้นฉบับใบลานนี้มาจากวัดอุโมงค์ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ต่อมานายสิงห์แก้ว มโนเพชร เป็นผู้ปริวรรต และสถาบันวิจัยสังคมได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2536

ที่	หลักฐาน	ความเป็นมา
7	ตำนานสิบห้าราชวงศ์	พระสุนันทะ จารลงใบลาน 7 ผูกจบ โดยใช้อักษรพื้นเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2432 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แปลและจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2524
8	พงศาวดารโยนก	พระยาประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค) แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2442 ส่งลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ ต่อมานำมาพิมพ์รวมใหม่ในชื่อหนังสือ “พงศาวดารโยนก” เมื่อ พ.ศ. 2449
9	พงศาวดารลานนาไทย ราชวงศ์ปกรณ์	เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช (พระเจ้านครเมืองน่าน) มีรับสั่งให้แสนหลวงราชสมภาร เป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2446 สันนิษฐานว่าต้นฉบับน่าจะเขียนมาก่อนหน้านี้นานแล้ว การเรียบเรียงในปี พ.ศ. 2446 น่าจะเป็นการชำระใหม่และเขียนเหตุการณ์ต่อจากต้นฉบับเดิม
10	ตำนานพระสิงห์ พุทธปฏิมาเจ้า	สงวน โชติสุขรัตน์ ได้ต้นฉบับเขียนในสมุดข่อย เป็นอักษรไทยยวน จากพระมหาหมื่น วุฑฒิญาโน วัดหอธรรม เมื่อ พ.ศ. 2497 นำมาแปล และรวมรวบจัดพิมพ์อยู่ในหนังสือ ประชุมตำนานลานนาไทย เล่ม 2 เมื่อ พ.ศ. 2515

จากการศึกษาตำนานทั้ง 10 เรื่อง พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก (ฝ่ายวัด) จะมีศูนย์กลางของการเล่าเรื่องอยู่ที่ประวัติของพระพุทธศาสนาได้แก่ นิทานพระพุทธสิหิงค์ และคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานกลุ่มนี้จะเริ่มด้วยการกล่าวถึงพระโคดมพุทธเจ้าชาติต่าง ๆ ของพระองค์ การตรัสรู้ และปรินิพพาน จากนั้นก็ตามมาด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์ต่าง ๆ ตั้งแต่พระเจ้าอโศกมหาราช จนถึงพระมหากษัตริย์ในอาณาจักรล้านนา หัวใจและความสำคัญของอาณาจักรอยู่ที่การเผยแผ่และธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ดังนั้น บทบาทของพระร่วงที่ปรากฏในตำนานเหล่านี้ จึงมีความเกี่ยวพันกับการแสดงศรัทธาและการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมาก

ส่วนตำนานกลุ่มที่สอง (ฝ่ายเมือง) เป็นกลุ่มที่เน้นพัฒนาการของบ้านเมือง แม้ตำนานกลุ่มนี้จะยังคงมีศูนย์กลางอยู่ที่พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับกลุ่มแรก แต่ก็จะให้ความสำคัญกับการบอกเล่าในเรื่องการสร้างบ้านแปงเมืองของกษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ของล้านนาอีกด้วย โดยหนึ่งในพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องอย่างมาก ก็คือพระญามังราย ซึ่งถือว่าเป็นวีรบุรุษที่รวบรวมดินแดนต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาได้สำเร็จเป็นพระองค์แรก ตำนานเหล่านี้จะมีพระราชประวัติของพระองค์ปรากฏ

อยู่เสมอ โดยจะมีเหตุการณ์บางช่วงในพระราชประวัติของพระองค์ที่เอ่ยถึงพระร่วงและพระญางำเมือง ในฐานะพระสหายร่วมน้ำสาบาน

จากการศึกษาทั้งหลักฐานประเภทจารึกและตำนานของอาณาจักรล้านนา สามารถสรุปเนื้อหาสำคัญได้ 2 เรื่อง คือ เรื่องพระร่วงอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานอยู่ที่อาณาจักรสุโขทัย เรื่องที่สองคือเรื่องพระร่วงเป็นพระสหายกับพระญามังรายและพระญางำเมือง

สำหรับตำนานฝ่ายวัดนั้น จะเน้นศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่ประวัติของพระพุทธศาสนา ดังนั้นดินแดนที่ปรากฏในตำนานจึงเป็นดินแดนพุทธจักรมากกว่าอาณาจักร กล่าวคือ ดินแดนในตำนานจะไม่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ หรืออาณาเขต แต่ดินแดนจะถูกแบ่งแยกด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ดังนั้นไม่สำคัญว่าพระมหากษัตริย์ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานจะเป็นพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรใดก็ตาม แต่หากมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ก็ย่อมเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องในตำนาน ดังนั้น แม้พระร่วงจะเป็นพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรสุโขทัย แต่ด้วยศรัทธาอันแรงกล้าของพระร่วงต่อพระพุทธศาสนาในการอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์จากเมืองลังกามาประดิษฐานในอาณาจักรสุโขทัย ก็ทำให้พระร่วงได้รับการยกย่องในฐานะวีรบุรุษในตำนานกลุ่มนี้

ส่วนตำนานฝ่ายเมือง เป็นตำนานที่เน้นการสร้างบ้านแปงเมือง มีศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่ความเป็นอาณาจักรมากกว่าพุทธจักร โดยในพระราชประวัติของพระญามังราย จะมีความอยู่ 2 ตอนที่กล่าวถึงพระร่วง ความตอนแรกนั้น ได้เล่าว่าพระร่วงเป็นพระสหายสนิทกับพระญางำเมือง เจ้าเมืองพะเยา พระร่วงมักเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมเยือนพระญางำเมืองอยู่เสมอ พระญางำเมืองมีมเหษีพระองค์หนึ่งชื่อนางอั้วเชียงแสน พระนางมีพระศิริโฉมงดงามมาก ต่อมานางอั้วเชียงแสนได้ลักลอบเป็นชู้กับพระร่วง พระญางำเมืองจึงจับพระร่วงขังไว้และมีพระราชสาส์นเชิญพระญามังรายมาตัดสินคดีความ พระญามังรายตัดสินให้พระร่วงจ่ายค่าสินไหมแก่พระญางำเมือง และไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองพระองค์กลับมาเป็นพระสหายที่ดีต่อกันดังเดิม จากนั้นกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ก็สาบานที่ลำน้ำอิงว่าจะไม่รุกรากแก่กัน ตอนที่สอง หลังจากเหตุการณ์แรกผ่านไปได้หลายปี พระญามังรายได้ดำเนินการรวบรวมดินแดนต่าง ๆ ในล้านนาเพิ่มขึ้นอีกมาก จนในที่สุดพระองค์ก็ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น โดยในการสร้างเมืองเชียงใหม่นี้ พระองค์ได้อัญเชิญทั้งพระญางำเมือง

แห่งเมืองพะเยา และพระร่วงแห่งเมืองสุโขทัย มาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวางผังเมือง และทั้งยังเพื่อให้กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ร่วมกันรับรองฐานะของเมืองเชียงใหม่อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าตำนานกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับพระญามังรายเป็นอย่างยิ่งในฐานะของมหาราชที่ทรงพระปรีชาสามารถและพระบารมี ส่วนพระร่วงนั้น แม้ตำนานจะให้การยกย่อง แต่การยกย่องดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อเสริมบารมีให้กับพระญามังรายและฐานะของเมืองเชียงใหม่เท่านั้น

พระร่วงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของมอญและพม่า

นอกจากตัวบทเรื่องพระร่วงจะปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของล้านนาแล้ว พบว่าตัวบทเรื่องพระร่วงยังปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญและพม่าอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าตัวบทเรื่องพระร่วงปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 4 ฉบับ ดังแสดงได้ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญและพม่าที่ปรากฏตัวบทเกี่ยวกับพระร่วง

ที่	หลักฐาน	ความเป็นมา
1	พระราชพงศาวดารมอญ เรื่อง ราชาธิราช	ฉบับเดิมเป็นอักษรภาษารามัญ (มอญ) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ รัชกาลที่ 1 มีรับสั่งให้แปลและเรียบเรียงออกเป็นภาษาไทย เมื่อพ.ศ. 2328 ในชื่อไทยว่า ราชาธิราช โดยมีรายชื่อผู้แปล ได้แก่ เจ้าพระยาพระคลัง (หน), พระยาอิทรอัคคะราช, พระภิรมรัศมีและพระศรีภูริปรีชา
2	พระราชพงศาวดารพม่า	ต้นฉบับเป็นอักษรภาษาพม่าที่เมืองพม่าเขียนไว้เป็นพงศาวดารไม่ทราบปี พ.ศ. ที่แต่ง พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย ใช้ชื่อว่า พระราชพงศาวดารพม่า พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2505
3	พงศาวดารมอญพม่า	เดิมเขียนด้วยอักษรภาษารามัญ (มอญ) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมอบหมายให้ขุนสุนทรโวหารในกรมพระอาลักษณ์เป็นผู้อำนวยการแปลออกเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2400 และทั้งได้เรียบเรียงจดหมายเก่าเมืองหงสาวดีและเมืองอังวะภาษาพม่าแปลเป็นไทยต่อเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้แปลเป็นภาษาไทยได้แก่ขุนอักษรรามัญ, นายขำ (เป็นเปรียญ), นายสุด (เป็นเปรียญ) และนายจุ

ที่	หลักฐาน	ความเป็นมา
4	คำให้การชาวกรุงเก่า	อาลักษณ์เมืองพม่าได้บันทึกไว้เป็นภาษาพม่าจากปากคำของเชลยศึกชาวกรุงศรีอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนไปเมืองพม่า คราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2เมื่อ พ.ศ. 2310 พม่าเก็บรักษาไว้ในหอหลวงเมืองอังวะ ต่อมาในสมัยที่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงติดต่อขอต้นฉบับมาจากพม่า และให้ “มองต่อ” ชาวพม่าซึ่งรู้ภาษาไทยแปล

จากการศึกษาหลักฐานกลุ่มนี้ พบว่าหลักฐานทั้ง 4 เรื่อง เสนอตัวบทเรื่องพระร่วงที่สอดคล้องเป็นเรื่องเดียวกัน โดยพระราชพงศาวดารมอญเรื่องราชาธิราช และคำให้การชาวกรุงเก่า นำเสนอตัวบทเรื่องพระร่วงไว้อย่างละเอียดชัดเจน ส่วนพงศาวดาร พม่าและพงศาวดารมอญพม่า มีตัวบทเรื่องพระร่วงอย่างย่นย่อเท่านั้น มีเนื้อความโดยสรุปกล่าวถึงมะกะโท (คำให้การชาวกรุงเก่าออกชื่อว่า มะกะโท้ ส่วนพงศาวดารพม่า ออกชื่อว่า มะคะทุ) เป็นพ่อค้าอยู่เมืองเมาะตะมะ ต่อมาเห็นศุภนิมิตบางประการ มีผู้ทำนายว่าจะได้เป็นใหญ่ในวันข้างหน้า ไม่ควรค้าขายต่อไป มะกะโทจึงเลิกอาชีพค้าขายแล้วเข้ารับราชการในสมเด็จพระร่วง โดยเริ่มต้นจากการเป็นคนเลี้ยงช้างพระที่นั่ง เนื่องจากมะกะโทเป็นคนฉลาดและขยันขันแข็ง พระร่วงจึงโปรดมะกะโทมาก ภายหลังตั้งให้เป็นขุนวัง

ต่อมาพระร่วงต้องยกทัพหลวงไปปราบข้าศึกแขกชวา จึงมอบงานราชการทั้งปวงให้มะกะโทอยู่รักษา มะกะโทชอบอยู่ด้วยกับนางเทพสุดาสร้อยฟ้าพระราชธิดาในพระร่วง จึงพากันหนีออกจากสุโขทัยกลับไปอยู่เมืองเมาะตะมะโดยนำทรัพย์สินเงินทองและทหารไปด้วยจำนวนหนึ่งเมื่อกลับถึงเมืองเมาะตะมะ มะกะโทก็ยก “นางอุ่นเรือน” น้องสาวของตนให้แต่งงานกับ “อลิมามาง” เจ้าเมืองเมาะตะมะ ส่วนตนเองก็ซ่องสุมผู้คนจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 1824 อลิมามางไม่พอใจมะกะโทจึงวางแผนจะลอบสังหาร แต่มะกะโทรู้ทันจึงซ้อนแผนฆ่าอลิมามางตาย แล้วสถาปนาตนเองขึ้นเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะแทน จากนั้นมะกะโทก็เริ่มขยายอำนาจของตนเองออกไปจนสามารถรวบรวมแผ่นดินมอญไว้ได้เป็นปึกแผ่น

ปี พ.ศ. 1829 มะกะโทเสด็จขึ้นเสวยราชย์ แต่ก่อนที่จะประกอบพระราชพิธีบรมราชาธิเษก มะกะโทได้แต่งทูตมอญถือเครื่องราชบรรณาการและทองคำ 50 ตำลึง เดินทางมาขอนอบน้อมด้วยพระร่วง โดยทูลขอพระราชทานอภัยโทษ ทั้งยังขอให้

พระองค์ประสาทนามและพระราชทานเครื่องกุธกัณฑ์ให้ด้วย พระร่วงประทานอภัยโทษ และพระราชทานพระนามจารึกลงแผ่นพระสุพรรณบัฏให้มะกะโทว่า “พระเจ้าฟ้ารั่ว” (คำให้การชาวกรุงเก่าออกชื่อว่า “วาริหู” พงศาวดารพม่า ออกชื่อว่า “พระเจ้าวเรรุ” พงศาวดารมอญพม่า ออกชื่อว่า “สมิงวาโร” ซึ่งทั้งสามชื่อนี้แปลเป็นภาษาไทยเหมือนกันว่า “ฟ้ารั่ว”)

จากการศึกษาพบว่า พระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานกลุ่มนี้ จะเป็นผู้ทรงพระบารมีและทศพิธราชธรรมที่สูงมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากมะกะโทซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมอาณาจักรมอญต่อไปนั้น เป็นผู้ที่ไม่มีเชื้อสายกษัตริย์ ดังนั้นการที่จะตั้งราชวงศ์ใหม่ได้ จำเป็นจะต้องได้รับการรับรองจากกษัตริย์ที่ทรงไปด้วยอำนาจบารมีเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับมะกะโทในการขึ้นครองราชย์ ดังนั้น การอ้างอิงถึงพระร่วง ไม่ว่าจะในแง่อำนาจบารมี หรือในแง่ที่พระราชธิดาของพระร่วงเป็นมเหษีของมะกะโทก็ตาม จึงเป็นไปเพื่อรับรองฐานะและสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับมะกะโทในการขึ้นครองราชย์ในเมืองมอญนั่นเอง

พระร่วงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเขมร

จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติเขมร พบตัวบทเรื่องพระร่วงปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3 ฉบับ ดังแสดงได้ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเขมรที่ปรากฏตัวบทเกี่ยวกับพระร่วง

ที่	หลักฐาน	ความเป็นมา
1	พงศาวดารเขมร เรื่องพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์	ไม่ทราบผู้แต่งและปีที่แต่ง ต้นฉบับเดิมเป็นภาษาเขมร แปลเป็นภาษาไทยและพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2417
2	พระราชพงศาวดารเขมร	บุญเรือง คัชมาย์ แปลจากต้นฉบับคัมภีร์ใบลาน ไม่ปรากฏชื่อและปีที่มีการบันทึก
3	ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา	พระองค์เจ้านพรัตน์หริรักษ์ราชาภูบดี ราชบุตรสมเด็จพระนโรดมนิพนธ์ไว้เมื่อ พ.ศ. 2420 กรมศิลปากรมอบหมายให้นายพันตรีหลวงเรืองเดชอนันต์ (ทองดี ธนรัชต์) แปลจากภาษาเขมรเมื่อ พ.ศ. 2457

หลักฐานทั้ง 3 ฉบับนี้ มีเนื้อหาโดยรวมที่สอดคล้องกัน อาจแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างโดยกล่าวตรงกันว่าสุโขทัยเคยเป็นเมืองขึ้นหรือเป็นส่วนหนึ่งของพระราชอาณาจักรกรุงกัมพูชามาก่อน ต่อมาภายหลังจึงแยกตนเป็นอิสระ นอกจากนี้พระร่วงยังเป็นพระเชษฐาแท้ๆ ของพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์อีกด้วยหากลำดับเรื่องตามราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา เรื่องจะเริ่มตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระอุไทยราชเป็นกษัตริย์ ได้อภิเษกสมรสกับนางนาค และได้ยกนางนาคขึ้นเป็นพระอรรคมเหสีใหญ่ ต่อมาพระนางตั้งครรภ์และประสูติออกมาเป็นฟอง ซึ่งตามคำโบราณกล่าวว่า “เปนเสนียดจัญไร จะเอาไว้ไม่ได้” พระนางจึงนำฟองนั้นไปฝังที่หาดทราย ต่อมานายคงเคราซึ่งเป็นเจ้าเมืองละโว้ ขณะกำลังเดินทางกลับจากการนำส่วยน้ำจากทะเลชุบศรมาถวายพระเจ้าอุไทยราช ก็พบฟองดังกล่าวจึงเก็บไปด้วย ต่อมาเมื่อฟองไข่ฟักเป็นทารก นายคงเคราจึงรับเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม และให้ชื่อว่าพระร่วง หลังจากนั้นไม่นาน นางนาคได้ตั้งครรภ์และสมภพพระราชกุมารอีกครั้ง โดยคราวนี้เป็นคนประกอบด้วยลักษณะอันประเสริฐ พระเจ้าอุไทยราชจึงประทานพระนามว่า พระปทุมกุมาร ภายหลังเมื่อพระเจ้าอุไทยราชสวรรคต พระปทุมกุมารจึงขึ้นครองราชย์สืบต่อมา ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระปทุมสุริยวงศ์บรมนารถพระบาทบรมบพิตร

ต่อมาพระร่วงได้ปกครองเมืองลพบุรีสืบต่อจากนายคงเครา พอครบกำหนด 3 ปี ที่จะต้องส่งส่วยน้ำให้กรุงกัมพูชา นักคุ้มก็คุมเกวียนและไพร่พลมารับน้ำ พระร่วงเห็นว่าการขนน้ำใส่ตุ่มไหนั้นหนักมากและแตกง่าย ทำให้ยากลำบากแก่การขนส่ง จึงให้สานชะลอมขึ้น และใช้วาจาสิทธิ์สั่งไม่ให้น้ำไหลออกจากชะลอมพอนักคุ้มนำส่วยน้ำดังกล่าวถึงกรุงกัมพูชา พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์เห็นว่าพระร่วงมีบุญบารมี เกรงว่าต่อไปพระร่วงอาจแข็งเมือง จึงมีพระบรมราชโองการให้ออกญาเดโชดำดินไปจับตัวพระร่วง พระร่วงทราบข่าวจึงหนีไปบวชที่วัดในกรุงสุโขทัย เมื่อออกญาเดโชดำดินไปถึงและผุดขึ้นกลางลานวัด พบพระร่วงแต่ไม่รู้จัก จึงถามว่าพระร่วงอยู่ที่ไหน พระร่วงจึงตรัสว่าให้รออยู่ที่นี่ออกญาเดโชจึงกลายเป็นหินไป ต่อมาพระมหากษัตริย์เมืองสุโขทัยสวรรคต เสนาอำมาตย์จึงพร้อมใจกันอัญเชิญพระร่วงขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองสุโขทัยสืบต่อมา

เมื่อพระร่วงได้เป็นเจ้าเมืองสุโขทัยแล้ว ก็มี “ใจกำเริบอวดอ้างอิทธิฤทธิ์” (หลวงเรืองเดชอนันต์, 2550, น. 16) จึงตั้งพิธีบวงสรวงเทวดาด้วยทิพยวาจาว่าตนจะเข้าไปในพระราชวังของพระเจ้าปทุมสุริยวงษ์ ขออย่าให้ใครเห็นตัวเลย แล้วพระร่วงก็ถือ

ดาบ 2 เล่มเดินตรงเข้าไปในพระราชวัง ก็หาได้มีผู้ใดเห็นพระร่วงไม่ จนพระร่วงเดินเข้าไปใกล้พระที่นั่งของพระเจ้าปทุมสุริยวงษ์วงษ์ พระองค์ก็มีพระดำรัสว่า “ไทยคนนี้บังอาจเข้ามาเพื่อปรารถนาสิ่งอันใด” เมื่อพระร่วงได้ยินพระสุรเสียงของพระเจ้าประทุมสุริยวงษ์ ดาบก็พลันตกจากมือด้วยตกใจกลัวว่าฤทธิ์วาจาของตนจะสู้กับพระเจ้าปทุมสุริยวงษ์ไม่ได้ พระร่วงก็หมอบกราบถวายบังคมขอพระราชทานชีวิตพระเจ้าปทุมสุริยวงษ์ จึงมีพระดำรัสว่า“ฤทธิ์ของตัวเองนี้ไม่ปรากฏเป็นฤทธิ์แรงกล้าดอก” แล้วพระองค์ก็พระราชทานพระราโชวาทต่าง ๆ พระร่วงก็กราบถวายบังคมลาแต่ด้วยความโลภของพระร่วงที่อยากจะได้สมบัติในพระราชวังของกัมพูชา จึงทรงช้างเข้ามาเพื่อที่จะขโมยอีก แม้เสนาบดีทั้งปวงจะมองไม่เห็น แต่พระเจ้าปทุมสุริยวงษ์ทรงแลเห็นด้วยทิพยเนตรก็ทรงพิโรธ มีพระราชดำรัสว่า “ไทยคนนี้บังอาจดูถูกกูแรงนักอวดอ้างบุญฤทธิ์ กูจะละชีวิตไว้ต่อไปไม่ได้” เมื่อช้างทรงของพระร่วงนั้นเข้ามาถึงหน้าพระที่นั่ง ก็หมอบกราบด้วยความกลัวพระบารมี พระร่วงก็ตกใจกลัวจนตัวสั่นรีบลงมากราบถวายบังคมทูลอ้อนวอนขอพระราชทานชีวิต ขอเป็นข้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะมิประทุษร้ายพระองค์อีกต่อไป พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานชีวิตยกโทษให้ แล้วมีพระบัณฑูรว่า “เอาเถิดตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป อย่าให้เมืองไทยเป็นส่วยปลาสลิดแห้งแลน้ำบึงต่อไปอีกเลย” ที่ทรงให้ยกส่วยเช่นนี้ พงษาวดารกัมพูชาให้เหตุผลว่า เป็นเพราะพระองค์ทรงทราบชาติวงศ์ของพระร่วงว่าที่แท้แล้วพระร่วงเป็นพระเชษฐาของพระองค์เอง จากนั้นพระร่วงก็กราบถวายบังคมลากลับคืนมาปกครองเมืองสุโขทัยดังเดิม

หลักฐานของทางกัมพูชาทั้งหมดจะพยายามเชื่อมโยงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วพระร่วงเป็นพระราชโอรสของกษัตริย์กรุงกัมพูชาที่มาปกครองสุโขทัย ดังนั้น ที่มาแห่งอำนาจของพระร่วง ที่แท้จริงแล้วก็มาจากการสืบทอดอำนาจของกษัตริย์กรุงกัมพูชา อย่างไรก็ดี อำนาจของพระร่วงก็ไม่อาจเทียบได้กับกษัตริย์ของกรุงกัมพูชาที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างถูกต้อง และสาเหตุที่สุโขทัยแยกตัวเป็นอิสระจากกัมพูชาได้สำเร็จก็เนื่องด้วยพระเมตตาของกษัตริย์กัมพูชาเองที่เห็นว่าแท้จริงแล้วพระร่วงก็สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์กัมพูชาเช่นกัน มิใช่เพราะสุโขทัยมีความเข้มแข็งแต่อย่างไร

พระร่วงกับการสื่อสารทางการเมืองตามแนวความคิดของอัลธูแซร์

การเมืองเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยความหมายของการเมืองนั้นแม้จะมีอยู่อย่างหลากหลาย แต่โดยรวมแล้ว

จะเกี่ยวข้องกับอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยนัยนี้ ปัญหาสำคัญของการเมืองจึงโยงมาสู่ประเด็นที่ว่า ใครจะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินวินิจฉัย การเมืองจึงมีความเกี่ยวพันมาถึงการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจในการตัดสินวินิจฉัยของชนชั้นปกครองที่แม้จะมีจำนวนน้อย แต่มีอิทธิพลผูกขาดอำนาจในการปกครอง(สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2544, น. 49)

ทำไมคนจำนวนน้อย จึงมีอิทธิพลผูกขาดอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินทางการเมืองโดยได้รับความยินยอมพร้อมใจจากผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ทั้งที่บางครั้งผู้ปกครองก็ใช้อำนาจในลักษณะของการกดขี่ขูดรีด หลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser, 1918-1990) ปัญญาชนมาร์กซิสม์สายโครงสร้าง (Structural Marxism) ให้คำอธิบายในประเด็นดังกล่าวโดยโยงมาถึงคำว่าอุดมการณ์ (ideology) โดยเขาให้ความหมายของคำ ๆ นี้ว่า หมายถึง ภาพตัวแทนของความสัมพันธ์ในจินตนาการระหว่างปัจเจกบุคคลกับการดำรงอยู่ที่เป็นจริงของเขา (Ideology is a representation of the imaginary relationship of individuals to their real conditions of existence) (Althusser, 1994, p. 153) กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551, น. 218) อธิบายความคิดของอัลธูแซร์เพิ่มเติมว่า สำหรับอัลธูแซร์แล้ว อุดมการณ์ไม่ใช่ตัวแนวคิดหรือความคิด (concept/idea) แต่เป็นกรอบวิธีคิด (conceptual frame-work) ที่ได้รับการติดตั้งไว้สำหรับการทำความเข้าใจตัวเราและโลกรอบตัวด้วยเหตุที่อุดมการณ์คือกรอบความคิด ดังนั้นหากคนกลุ่มใดสามารถผลิตและติดตั้งอุดมการณ์หลัก (dominant ideology) ในสังคมได้ คนกลุ่มนั้นจะเป็นผู้มีอำนาจในสังคมโดยทันที เนื่องจากสามารถครอบงำกรอบความคิดของคนในสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ คนกลุ่มต่าง ๆ จึงพยายามผลิตอุดมการณ์ขึ้นมาเพื่อต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด คนกลุ่มใดที่สามารถสถาปนาอุดมการณ์ของกลุ่มตนให้กลายเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมได้ คนกลุ่มนั้นก็ย่อมจะเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง

จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย มอญ และเขมร พบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานประเภทต่าง ๆ จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น พระร่วงในนิทานพื้นบ้านของสุโขทัยจะมีลักษณะอย่างชาวบ้านทั่วไป คือชอบเที่ยวเล่น ชนไก่ และมีนิสัยอิจฉาริษยาแสดงให้เห็นว่าอำนาจของพระร่วงนั้น มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นอย่างมากพระร่วงในตำนานฝ่ายวัดของทางล้านนาจะเน้นพระพุทธประวัติเป็นหลัก พระร่วงจะเป็นผู้ที่มีอำนาจบารมีสูงมาก

ส่วนตำนานฝ่ายเมืองจะเน้นทั้งพระพุทธประวัติและอาณาจักร แม้พระร่วงในตำนานกลุ่มนี้จะมีอำนาจบารมี แต่อำนาจดังกล่าวนั้นก็ไม่อาจเทียบได้กับพระญามังราย ส่วนในพงศาวดารมอญพระร่วงจะมีลักษณะของความเป็นผู้มีบุญญาธิการสูงมาก เช่นเดียวกับพระร่วงในหลักฐานของล้านนาฝ่ายวัด เพียงแต่เน้นต่างกัน กล่าวคือ พระร่วงในหลักฐานของล้านนาฝ่ายวัดนั้น อำนาจบารมีของพระร่วงเป็นไปเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ขณะที่หลักฐานของมอญนั้น อำนาจบารมีของพระร่วงเป็นไปเพื่อบริหารกิจการบ้านเมืองและการทำสงคราม ซึ่งลักษณะทั้งหมดนี้ ตรงข้ามกับตัวบทเรื่องพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเขมรซึ่งพระร่วงมีลักษณะที่คดโกง และมีอำนาจอย่างจำกัด ไม่สามารถเทียบอำนาจที่มีอยู่กับกษัตริย์ของเขมรได้

ลักษณะที่แตกต่างของพระร่วงนี้ สามารถทำความเข้าใจได้โดยใช้แนวความคิดเรื่องการควบคุมด้วยกลไกทางอุดมการณ์ของอัลธูแซร์ ที่กล่าวว่าชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ต่างแข่งขันกันผลิตอุดมการณ์เพื่อใช้เป็นกรอบทางความคิดของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ยอมรับในอำนาจอันชอบธรรมของผู้ปกครอง (Louis Althusser, 1994, p.153) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ปกครองในแต่ละท้องถิ่นจะพยายามติดตั้งอุดมการณ์ทางการเมืองต่อผู้อยู่ใต้การปกครองของตนเอง โดยต่างสร้างวีรบุรุษของตนขึ้นมา และด้วยเหตุที่วีรบุรุษคือแบบจำลองอุดมคติอันสูงส่งของคนในสังคม วีรบุรุษจึงเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรมของฝ่ายตน ดังนั้น บทบาทของพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ จึงอยู่ในลักษณะของผู้รับรองอำนาจอันชอบธรรมของผู้ปกครองในแต่ละท้องถิ่น ดังเช่นในพงศาวดารของมอญ พระร่วงจะต้องเป็นผู้สนับสนุนมะกะโทให้เป็นใหญ่ ซึ่งมะกะโทเป็นปฐมกษัตริย์ของเมืองมอญ พระร่วงจึงต้องมีลักษณะยิ่งใหญ่น่าเกรงขามอันเป็นการรับรองฐานะอันชอบธรรมของพระเจ้าฟ้ารั่ว แต่ในขณะที่พงศาวดารกัมพูชานั้น ต้องการสร้างวีรบุรุษของชนชาติตนให้มีอำนาจอันยิ่งใหญ่ พระร่วงจึงถูกสร้างขึ้นในลักษณะของคู่ขัดแย้งที่มีลักษณะด้อยกว่ากษัตริย์ของกัมพูชาทุกประการ เช่นเดียวกับพระร่วงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของล้านนาฝ่ายเมืองซึ่งผู้เรียบเรียงตำนานต้องการยกย่องผู้มีอำนาจทางการเมืองในฝ่ายของตน จึงสื่อสารให้เห็นว่าพระร่วงมีอำนาจที่จำกัด เพื่อให้เกิดการยอมรับในอำนาจอันชอบธรรมของพระญามังราย ส่วนพระร่วงในหลักฐานของล้านนาฝ่ายวัด ต้องการสร้างกรอบความคิดว่า อำนาจอันชอบธรรมของกษัตริย์นั้นต้องมีพันธะผูกพันอยู่กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ส่วนในนิทานพื้นบ้านสุโขทัย

พระร่วงจะมีลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายกับชาวบ้านทั่วไป มิใช่กษัตริย์ที่มีคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ หรือเป็นนักรบที่เอาชนะอริราชศัตรูเพื่อก่อตั้งอาณาจักรแต่บทบาทของพระร่วงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

สรุป

ในแต่ละชนชาติ แต่ละยุคสมัย จะมีวีรบุรุษที่ถูกสร้างขึ้น วีรบุรุษเหล่านี้จะถูกต่อเติมเรื่องราวอันเป็นจินตนาการของคนแต่ละกลุ่ม เรื่องที่ถูกต่อเติมเหล่านี้ มิได้เป็นไปตามยถากรรม หากเป็นการต่อเติมเพื่อตอบสนองต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ที่บอกเล่าและผู้ที่ถูกบอกเล่า พระร่วงเป็นตัวอย่างหนึ่งของวีรบุรุษที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองกรอบความคิดทางการเมืองเพื่อสื่อสารถึงอำนาจของผู้บอกเล่าและผู้ถูกบอกเล่า เราไม่อาจทราบได้ว่าตัวตนที่แท้จริงของพระร่วงเป็นอย่างไร เพราะพระร่วงในแต่ละท้องที่มีลักษณะที่แตกต่างตามกรอบอุดมการณ์ของคนแต่ละกลุ่ม หากพิจารณาอย่างถึงที่สุดแล้วจะพบว่า สาเหตุที่เราไม่ทราบตัวตนที่แท้จริงของพระร่วง อาจเป็นเพราะพระร่วงไม่เคยมีตัวตนที่แท้จริง เนื่องจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระร่วง ไม่เคยหลีกพ้นวาทกรรมทางการเมือง ดังที่ เฮนรี่ ทิวดอร์(Tudor, 1972, p. 17) ได้กล่าวว่า ในแต่ละยุคสมัย คติความเชื่อ (myth) และรัฐศาสตร์เป็นสิ่งควบคู่กัน ผู้นำหรือบรรดาปราชญ์ของแต่ละชุมชนจะสร้างคติความเชื่อเพื่อจูงใจหรือเป็นสื่อแสดงให้เกิดการรับรู้รูปแบบการปกครอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมในแต่ละระดับ

ตำนานหรือนิทานเกี่ยวกับพระร่วงที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ในแถบลุ่มน้ำโขง ยืนยันได้ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคติความเชื่อและการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์สำนักนายกรัฐมนตรี. (2514). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, กรมศิลปากร. (2551). *จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1 จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2508). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3*. กรุงเทพมหานคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2513). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 4*. กรุงเทพมหานคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

_____. (2521). ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. (2538). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี*. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. (จัดพิมพ์เพื่อร่วมสมโภชเมืองเชียงใหม่ ในวาระที่มีอายุครบ 700 ปี)

คลังข้อมูลจารึกล้านนา. (2542). *ประชุมจารึกล้านนา เล่ม 3 จารึกในพิพิธภัณฑ์ลำพูน*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.

คำให้การชาวกรุงเก่า. (2544). นนทบุรี: สำนักพิมพ์ “จดหมายเหตุ”.

พระคลัง(หน), เจ้าพระยา. (2512). *ราชาธิราช ฉบับหอสมุดแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปะบรรณาคาร.

ตำนานมังราย เชียงใหม่ เชียงตุง. (2536). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ตำนานสิบห้าราชวงศ์ (ล.1). (2524). เชียงใหม่: โครงการวิจัยคัมภีร์ใบลานภาคเหนือ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นคร พันธุ์ณรงค์. (2522). *นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นสุโขทัยและบริเวณโดยรอบ*. พิษณุโลก: ศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัดสำเนา)

นรินทร์ นำเจริญ. (2556). *การสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมืองในพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (กันยายน-ธันวาคม 2544). วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*. 19(3-4), 1-21.

บุญเรือง คัชมาย์ (ผู้แปล). (2543). *พระราชพงศาวดารเขมร (ฉบับคัดจากคัมภีร์ใบลาน) ภาค 1*. สุรินทร์: สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

ประจักษ์ สายแสง. (2516). *วรรณกรรมจากตำบลศรีคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, วิทยาลัยการศึกษาพิษณุโลก, คณะศึกษาศาสตร์.

ประชากิจกรจักร์, พระยา (แช่ม บุนนาค). (2516). *พงศาวดารโยนก.* กรุงเทพมหานคร: ศิลปะบรรณาคาร.

ประชุมตำนานลานนาไทย (ล.2). (2505).พระนคร : โอเดียนสโตร์.

ปริยัติธรรมธาดา, พระยา (ผู้แปล). (2506). *ตำนานพระพุทธสิหิงค์.* ราชบุรี : โรงพิมพ์ศิวพร.

พงศาวดารเขมร เรื่องพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์. (2512). *ในประชุมพงศาวดาร* (ล.45). กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

พงศาวดารมอญพม่า. 2509. พระนคร: ชวนพิม.

พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน. (2512). ใน *ประชุมพงศาวดาร (ล.33).* กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

พงศาวดารลานนาไทย เรื่องราชวงษปกรณ์. (2543). *ในพงศาวดารเมืองน่าน.* เชียงใหม่: ธนุชพริ้นติ้ง (โรงพิมพ์ดาว).

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (2544). *ราชาธิราช.* กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาคาร.

พระโพธิรังสี. (2506). *นิทานพุทธสิหิงค์* (แสง มนวิทูร, ผู้แปล). พระนคร: กรมศิลปากร. (จัดพิมพ์ในงานเทศกาลสงกรานต์)

พระยาประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค). (2516). *พงศาวดารโยนก.* กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.

พระรัตนปัญญาเถระ. (2501). *ชินกาลมาลีปกรณ์* (แสง มนวิทูร, ผู้แปล). เชียงราย: กรมศิลปากร. (จัดพิมเนื่องในการบูรณะโบราณสถาน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย)

ราชวงสาพื้นเมืองเชียงใหม่ ภาคปริวรรต. (2518). เชียงใหม่:คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (อัดสำเนา)

วิเชียร ณ นคร. (2531). *การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช.* นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

ศรีศักรวัลลิโภดม. (2524). *ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย.* กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2544). *การสื่อสารกับการเมือง.* กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์พริ้นติ้ง.

หลวงเรืองเดชอนันต์, พันตรี (ผู้แปล). (2550). *พระราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา.* นนทบุรี: ศรีปัญญา.

อัศวิน ถาวรศักดิ์. (2551). *วิเคราะห์คุณธรรมของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจากนิทานและตำนานพื้นบ้านจังหวัดสุโขทัย.* การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.

Althusser, Louis. (1994). Ideology and Ideological State Apparatuses. in *Cultural Theory and Popular Culture A Reader*.New York : Harvester Wheatsheaf.

Tudor, Henry. (1972). Political Myth. London : Mac million.